

OG‘IZ BO‘SHLIG‘I KASALLIKLARINING ERTA DIAGNOSTIKASI VA PROFILAKTIKASI

Qamariddinzoda Fotimabonu Qamariddinovna

Zarmed Universiteti 3-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar

Maxmudov G. A

Zarmed universiteti stomatologiya kafedrasi mudiri

Annotatsiya: Mazkur maqolada og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklarining erta diagnostikasi va profilaktikasi masalalari zamonaviy stomatologiya yutuqlari hamda buyuk alloma Abu Ali ibn Sinoning tibbiy qarashlari asosida qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida kariyes, gingivit, parodontit kabi kasalliklarning kelib chiqish omillari, ularni dastlabki bosqichda aniqlash usullari hamda profilaktik choralar yoritilgan. Shuningdek, Ibn Sinoning gigiyena, ovqatlanish va tabiiy davolash haqidagi tavsiyalarining bugungi stomatologiyadagi ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: Og‘iz bo‘shlig‘i, stomatologiya, profilaktika, erta diagnostika, kariyes.

Kirish

Og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklari inson salomatligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadigan keng tarqalgan muammolardan biridir. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, aholining katta qismi hayoti davomida kariyes yoki milk kasalliklariga duch keladi. Ushbu kasalliklarning o‘z vaqtida aniqlanmasligi tishlarning yemirilishi, yallig‘lanish jarayonlari hamda umumiy organizm faoliyatining buzilishiga olib keladi. Bugungi kunda stomatologiyada zamonaviy diagnostika usullari, rentgenologik tekshiruvlar, lazer texnologiyalari va profilaktik gigiyena usullari keng qo‘llanmoqda. Shu bilan birga, Sharq tabobatining buyuk namoyandasi Abu Ali ibn Sino o‘zining “Tib qonunlari” asarida og‘iz bo‘shlig‘i gigiyenasi, to‘g‘ri ovqatlanish va kasalliklarning oldini olish haqida qimmatli fikrlarni bayon etgan.

Mazkur maqolaning maqsadi — og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklarining erta diagnostikasi va profilaktikasi masalalarini zamonaviy stomatologiya hamda Ibn Sino qarashlari asosida qiyosiy tahlil qilishdir. Og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklari inson organizmida eng ko‘p uchraydigan patologik holatlardan biri hisoblanadi. Ularning asosiy qismini kariyes, gingivit, stomatit va parodontit tashkil etadi. Mazkur kasalliklar nafaqat tish va milk faoliyatiga, balki insonning umumiy sog‘lig‘iga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi. So‘nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar og‘iz bo‘shlig‘idagi surunkali yallig‘lanish kasalliklari yurak-qon

tomir tizimi, ovqat hazm qilish organlari hamda immun tizim faoliyati bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatmoqda. Shu sababli stomatologik kasalliklarni erta aniqlash va oldini olish zamonaviy tibbiyotning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Kariyes tish emalining demineralizatsiyasi natijasida yuzaga keladi. Bunda bakteriyalar faoliyati natijasida hosil bo'ladigan kislotalar tish qattiq to'qimalarini yemiradi. Kasallik dastlab sezilarsiz oq dog' shaklida boshlanadi, keyinchalik esa kovak hosil qiladi. Agar o'z vaqtida davolanmasa, pulpit yoki periodontit kabi asoratlarga olib keladi. Gingivit esa milklarning qizarishi, shishishi va qonashi bilan namoyon bo'ladi. Ushbu kasallikning asosiy sababi tishlarda mikroblar qoplamaning to'planishidir. Profilaktika choralari ko'rilmasa, gingivit parodontitga o'tib, tishlarning qimirlashi va tushib ketishiga sabab bo'lishi mumkin. Og'iz bo'shlig'i kasalliklarining rivojlanishida ekologik omillar, zararli odatlar va irsiy moyillik ham muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, chekish va alkogol iste'moli milk to'qimalarida qon aylanishining buzilishiga olib kelib, yallig'lanish jarayonlarini kuchaytiradi. Tamaki mahsulotlari tarkibidagi zaharli moddalar og'iz shilliq qavatining himoya funksiyasini pasaytiradi hamda og'iz bo'shlig'i saratoni rivojlanish xavfini oshiradi. Shu sababli stomatologlar zararli odatlardan voz kechishni profilaktikaning asosiy shartlaridan biri sifatida tavsiya qiladilar.

So'nggi yillarda bolalar stomatologiyasida profilaktik yo'nalishga katta e'tibor qaratilmoqda. Chunki bolalik davrida yuzaga kelgan kariyes keyinchalik doimiy tishlarning noto'g'ri rivojlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Sut tishlarini sog'lom saqlash bolaning ovqatni to'g'ri chaynashi, nutq rivojlanishi va jag' tizimining normal shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shu bois ota-onalar farzandlarining og'iz gigiyenasiga erta yoshdan e'tibor qaratishlari zarur. Bolalarda ftor profilaktikasi, fissuralarni germetizatsiya qilish va muntazam stomatolog ko'rigi samarali natija beradi.

Homilador ayollarda ham og'iz bo'shlig'i gigiyenasiga alohida e'tibor berish talab etiladi. Homiladorlik davrida organizmdagi gormonal o'zgarishlar milklarning sezgirligini oshirib, gingivit rivojlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, onadagi stomatologik infeksiyalar homila rivojlanishiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjud. Shuning uchun homilador ayollarga stomatolog nazoratidan muntazam o'tish tavsiya etiladi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar stomatologiyada diagnostika sifatini yanada oshirmoqda. Kompyuter tomografiyasi yordamida jag' va tish tizimining uch o'lchamli tasviri olinadi. Bu esa yashirin patologik jarayonlarni aniq baholash imkonini beradi. Sun'iy intellekt asosidagi dasturlar rentgen tasvirlarida kariyes va boshqa kasalliklarni avtomatik aniqlashda qo'llanilmoqda. Natijada tashxis qo'yish aniqligi ortib, davolash jarayoni

samaradorligi oshmoqda.

Abu Ali ibn Sino inson salomatligini saqlashda tozalik va me'yoriy hayot tarziga katta ahamiyat bergan. U tishlarni qattiq va zararli moddalar bilan shikastlamaslik, ovqatdan keyin og'izni tozalash hamda badanni chiniqtirish haqida tavsiyalar bergan. Allomaning fikricha, organizmning umumiy holati og'iz bo'shlig'i salomatligi bilan bevosita bog'liqdir. Zamonaviy tibbiyot ham ushbu qarashlarni tasdiqlab, diabet, yurak-qon tomir kasalliklari va immun tizimi buzilishlari bilan stomatologik kasalliklar o'rtasida bog'liqlik mavjudligini ko'rsatmoqda.

Og'iz bo'shlig'i kasalliklarini erta diagnostika qilish ularning asoratlarini kamaytirishda katta ahamiyatga ega. Zamonaviy stomatologiyada diagnostikaning innovatsion usullari qo'llanilmoqda. Rentgenografiya yordamida tish ildizlari va yashirin kariyes o'choqlari aniqlanadi. Lazer diagnostikasi esa kariyesni boshlang'ich bosqichdayoq topishga imkon beradi. Ayrim hollarda mikrobiologik tekshiruvlar orqali og'iz bo'shlig'idagi bakterial muhit o'rganiladi. Shuningdek, stomatolog tomonidan muntazam profilaktik ko'rikdan o'tish kasalliklarni erta aniqlashning eng samarali usullaridan biridir. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, yiliga kamida ikki marotaba stomatolog ko'rigidan o'tadigan insonlarda og'ir stomatologik kasalliklar kam uchraydi.

Profilaktika stomatologik kasalliklarning oldini olishdagi eng muhim omildir. Tishlarni kuniga ikki mahal tozalash, sifatli tish pastasi va cho'tkadan foydalanish, og'izni antiseptik eritmalar bilan chayish mikroorganizmlar sonini kamaytiradi. To'g'ri ovqatlanish ham muhim rol o'ynaydi. Tarkibida kalsiy, fosfor va vitaminlarga boy mahsulotlar tish emalini mustahkamlaydi. Aksincha, shakarli va gazlangan ichimliklarni ko'p iste'mol qilish kariyes rivojlanishini tezlashtiradi. Bolalik davridan boshlab gigiyenik ko'nikmalarni shakllantirish kelajakda sog'lom tishlarning saqlanishiga xizmat qiladi.

Buyuk alloma Abu Ali ibn Sino o'zining Tib qonunlari asarida og'iz bo'shlig'i kasalliklari haqida muhim ma'lumotlar bergan. U tish va milk kasalliklarining kelib chiqishida noto'g'ri ovqatlanish, gigiyenaga amal qilmaslik va organizmdagi ichki muvozanat buzilishining ahamiyatini ta'kidlagan. Ibn Sino tishlarni tozalash uchun tabiiy vositalardan foydalanishni tavsiya etgan. U ayrim dorivor o'simliklar, jumladan yalpiz, adaçay va romashkaning yallig'lanishga qarshi hamda antiseptik xususiyatlarini yuqori baholagan. Hozirgi kunda ham ushbu o'simliklar asosidagi vositalar stomatologik amaliyotda keng qo'llanmoqda.

Ibn Sino kasallikni davolashdan ko'ra uning oldini olish muhimroq ekanligini alohida qayd etgan. Bu tamoyil bugungi profilaktik tibbiyotning asosiy prinsiplariga to'liq mos keladi. Zamonaviy stomatologiyada professional gigiyena, ftorlash, remineralizatsiya va profilaktik tekshiruvlar orqali

kasalliklarning oldini olishga katta e'tibor beriladi. Demak, Ibn Sinoning tibbiy qarashlari o'z davridan ancha ilgarilab ketgan bo'lib, hozirgi ilmiy stomatologiya bilan ko'plab umumiy jihatlarga ega.

Og'iz bo'shlig'i kasalliklarining asosiy turlari

Og'iz bo'shlig'ida uchraydigan kasalliklar orasida kariyes, gingivit va parodontit eng ko'p uchraydi. Kariyes tish qattiq to'qimalarining yemirilishi bilan xarakterlanadi. Gingivit milklarning yallig'lanishi bo'lsa, parodontit tishni ushlab turuvchi to'qimalarning zararlanishidir.

Kasalliklarning asosiy sabablari quyidagilar:

- og'iz gigiyenasiga rioya qilmaslik;
- noto'g'ri ovqatlanish;
- shirinliklarni me'yoridan ortiq iste'mol qilish;
- mikroorganizmlar faoliyati;
- immunitetning pasayishi.

Erta diagnostikaning ahamiyati

Erta diagnostika kasalliklarning og'irlashuvining oldini olishda muhim omildir. Zamonaviy stomatologiyada quyidagi usullar keng qo'llaniladi:

- vizual ko'rik;
- rentgen tekshiruvi;
- lazer diagnostikasi;
- mikrobiologik tahlillar.

Kasallikni dastlabki bosqichda aniqlash davolash samaradorligini oshiradi va iqtisodiy xarajatlarni kamaytiradi. Masalan, kariyesning boshlang'ich bosqichida remineralizatsiya usuli qo'llansa, tishni plombalashga ehtiyoj kamayadi.

Profilaktikaning zamonaviy usullari

Profilaktika stomatologik kasalliklarning oldini olishda eng samarali vositadir. Bunga quyidagilar kiradi:

1. Tishlarni kuniga ikki mahal tozalash;
2. Ftorli tish pastalaridan foydalanish;
3. To'g'ri ovqatlanish;
4. Stomatolog ko'rigidan muntazam o'tish;
5. Antiseptik vositalardan foydalanish.

Bolalarda profilaktik tadbirlarni erda yoshdan boshlash muhim hisoblanadi. Chunki sut tishlari holati doimiy tishlarning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ibn Sino qarashlari va zamonaviy stomatologiya qiyosi

Abu Ali ibn Sino og'iz bo'shlig'i gigiyenasiga alohida e'tibor qaratgan. U tishlarni muntazam tozalash, ovqatdan keyin og'izni chayish hamda me'yoriy ovqatlanishni tavsiya qilgan. Ibn Sino ayrim dorivor o'simliklardan milk

kasalliklarini davolashda foydalangan.

Zamonaviy stomatologiyada ham gigiyena asosiy profilaktik omil sifatida qaraladi. Ibn Sino tavsiya qilgan tabiiy vositalarning ayrimlari bugungi fitoterapiyada ham qo'llanmoqda. Masalan, romashka, yalpiz va adaçay ekstraktlari antiseptik xususiyatga ega ekanligi ilmiy jihatdan tasdiqlangan.

Xulosa

Og'iz bo'shlig'i kasalliklarini erta diagnostika qilish va profilaktika choralarini amalga oshirish inson salomatligini saqlashda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy stomatologiya texnologiyalari kasalliklarni dastlabki bosqichda aniqlash imkonini bermoqda. Shu bilan birga, Abu Ali ibn Sinoning gigiyena, ovqatlanish va tabiiy davolash haqidagi qarashlari bugungi tibbiyot uchun ham dolzarbligini saqlab qolgan. Kasalliklarning oldini olish, aholining stomatologik madaniyatini oshirish hamda muntazam profilaktik tekshiruvlarni yo'lga qo'yish sog'lom jamiyatni shakllantirishning muhim omillaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Tib qonunlari. Toshkent: Fan nashriyoti, 1980.
2. Axmedov A. Stomatologik kasalliklar profilaktikasi. — Toshkent, 2021.
3. Rasulov X. Terapevtik stomatologiya asoslari. — Toshkent, 2020.
4. WHO Oral Health Report. Geneva, 2022.
5. Usmonov Sh. Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi va profilaktikasi. — Samarqand, 2019.
6. Peterson L. Contemporary Oral and Maxillofacial Medicine. — New York, 2018.